

Ο σημαντικός ρόλος που διαδραματίζουν οι μΓΕ στην υποστήριξη του αγροτικού νοικοκυριού, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και του αγροτικού τοπίου, της τοπικής παράδοσης και της πολιτισμικής κληρονομιάς είναι ευρέως αποδεκτή.

Παρόλα αυτά, οι μΓΕ δεν βρίσκονται στο επίκεντρο των μηχανισμών της γεωργικής πολιτικής, που τείνει να δίνει περισσότερη έμφαση στις πολύ μεγάλες γεωργικές εκμεταλλεύσεις και στις παγκόσμιες αγροτοδιατροφικές αλυσίδες.

Το πρόγραμμα SALSA, που χρηματοδοτείται από την Ε.Ε., αποσκοπεί στην εξέταση ενός σημαντικού ρόλου των μΓΕ, που είναι η συμβολή τους στην επισιτιστική ασφάλεια.

Το πρόγραμμα SALSA αναγνωρίζει την τεράστια ποικιλομορφία των μΓΕ και των αγροτοδιατροφικών συστημάτων στην Ευρώπη και την Αφρική και δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ευπάθεια και την ανθεκτικότητά τους.

Προκειμένου να παράσχει αποτελεσματικά εργαλεία για τη υποβοήθηση των υπευθύνων λήψης αποφάσεων, το πρόγραμμα SALSA χρησιμοποιεί την προσέγγιση των αγροτοδιατροφικών συστημάτων, προκειμένου να διερευνήσει - πέραν της παραγωγικής ικανότητας - την επισιτιστική ασφάλεια ως προς τη διαθεσιμότητα, την πρόσβαση και τον έλεγχο, τη χρήση και τη διαχρονική σταθερότητα πρόσβασης σε θρεπτικά και ασφαλή τρόφιμα.

Η έρευνα διεξήχθη σε 30 Περιφέρειες Αναφοράς (επίπεδο NUTS3) 19 χωρών στην Ευρώπη και την Αφρική. Ο αριθμός των μΓΕ ποικίλλει από χώρα σε χώρα, αλλά σε όλες τις ΠΑ, διαπιστώθηκε ότι οι μΓΕ αποτελούν στρατηγικούς παίκτες στα περιφερειακά αγροτοδιατροφικά συστήματα.

ΚΥΡΙΑ ΜΥΝΗΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Στις 30 ΠΑ του Προγράμματος SALSA, διαπιστώθηκε ότι οι μΓΕ συμβάλλουν σημαντικά στο συνολικά παραγόμενο περιφερειακό προϊόν. Τα μέτρα πολιτικής που θα εφαρμοστούν θα πρέπει να είναι χωρικά προσδιορισμένα και να λαμβάνουν υπόψη, τόσο τα **χαρακτηριστικά των περιφερειακών αγροτοδιατροφικών συστημάτων**, όσο και τους **διάφορους τύπους μΓΕ** σύμφωνα με την τυπολογία που ανέπτυξε το πρόγραμμα SALSA.

Δύο διακριτές προτάσεις πολιτικής που αφορούν όλες τις ΠΑ που μελετήθηκαν είναι:

- Εφαρμογή του κατάλληλου μίγματος πολιτικής για την **ενίσχυση των μΓΕ ώστε να αυξήσουν την προστιθέμενη αξία των προϊόντων τους**, δεδομένου ότι η παραγωγή ποιοτικών προϊόντων και η καθετοποίηση της παραγωγής αυξάνουν την παραγωγικότητα και την κερδοφορία. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την υποστήριξη ορισμένων μΓΕ που παράγουν κυρίως για αυτοκατανάλωση, αλλά έχουν ως **φιλοδοξία να εμπορευτούν** την παραγωγή τους. Οι μΓΕ παράγουν μεγάλη ποικιλία προϊόντων και συχνά παράγουν διαφορετικά προϊόντα για την αγορά από ό,τι για αυτοκατανάλωση - και οι δύο κατηγορίες προϊόντων συμβάλλουν σημαντικά στην περιφερειακή ΕΔΑ.
- Ενίσχυση και διευκόλυνση της **συνεργασίας, ως της πλέον ευνοϊκής και αποτελεσματικής μορφής διακυβέρνησης** για τις μΓΕ και τις ΜΕΤ. Αυτή περιλαμβάνει τη θέσπιση κατάλληλου πλαισίου για τις στρατηγικές των αλυσίδων αξίας και τις συμβάσεις, που προάγει τον καλύτερο συντονισμό και την δικαιότερη κατανομή της ισχύος και του οικονομικού οφέλους μεταξύ των μΓΕ και των άλλων παραγόντων της αγροτοδιατροφικής αλυσίδας.

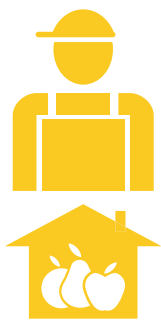
Το SALSA είναι ένα ερευνητικό πρόγραμμα στο πλαίσιο του 'Horizon 2020' της Ε.Ε. που αποσκοπεί στην αξιολόγηση του υφιστάμενου και του μελλοντικού ρόλου των **μικρών Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων (μΓΕ)** και των συναφών **μικρών Επιχειρήσεων Τροφίμων (μΕΤ)** (προμηθευτές, μεταποιητές, διανομείς) στην επίτευξη της βιώσιμης Επισιτιστικής και Διατροφικής Ασφάλειας (ΕΔΑ). Ένα σημαντικό κομμάτι του έργου αφορούσε στην επισήμανση των **απαραίτητων προϋποθέσεων**, ώστε οι μΓΕ να συμβάλουν στην κάλυψη της αυξανόμενης ζήτησης τροφίμων που προκύπτει από τον ολοένα και αυξανόμενο παγκόσμιο πληθυσμό, σε ένα περιβάλλον με περιορισμένους φυσικούς πόρους.

Το πρόγραμμα SALSA μελέτησε την συμβολή των μΓΕ σε **30 Περιφέρειες Αναφοράς (ΠΑ) που ανήκουν σε 19 χώρες** - 25 περιφέρειες (NUTS3) στην Ευρώπη και 5 περιφέρειες στην Αφρική.

Η μελέτη αφορούσε τις μΓΕ με έκταση **μέχρι 5 εκτάρια** (50 στρέμματα) και οικονομικό μέγεθος **μέχρι 8 Μονάδες Οικονομικού Μεγέθους** (ισοδύναμο με 9.600 € Τυπικής Εκροής). Στην ανάλυση, οι ερευνητές έλαβαν υπόψη τους τις σχέσεις μεταξύ των μΓΕ και των αγροτικών νοικοκυριών, καθώς και την επίδραση της **ιδιοκατανάλωσης**.

Σε κάθε ΠΑ, **χαρτογραφήθηκε το αγροτοδιατροφικό σύστημα** δύο έως τεσσάρων βασικών προϊόντων. Η διερεύνηση των χαρακτηριστικών κάθε **περιφερειακού αγροτοδιατροφικού συστήματος** για αυτά τα **βασικά προϊόντα**: α) ανέδειξε τους τρόπους με τους οποίους οι μΓΕ και οι ΜΕΤ τροφίμων μπορούν να συμβάλουν στη **διαθεσιμότητα**, τη **διαχρονική σταθερότητα** και την **πρόσβαση** στα τρόφιμα (πρόκειται για τις τρεις βασικές συνιστώσες της ΕΔΑ) σε διαφορετικά περιφερειακά αγροτοδιατροφικά συστήματα και β) βοήθησε στη μεγαλύτερη κατανόηση της συνολικής λειτουργίας αυτών των συστημάτων.

Η τυπολογία SALSA των μΓΕ

1. Αγρότες Μερικής Απασχόλησης.

Η γεωργία φαίνεται να είναι δευτερεύουσα δραστηριότητα για τους αρχηγούς αυτών των εκμεταλλεύσεων που συμπληρώνει άλλες πηγές εισοδήματος, γενικά νέοι αγρότες, οι οποίοι ξεκίνησαν την ενασχόλησή τους με τη γεωργία ως επιλογή, με μεγάλο ποσοστό της παραγωγής να ιδιοκαταναλώνεται.

2. Παραδοσιακοί βιοπαλαιστές:

Η δεύτερη φτωχότερη και η πιο ηλικιωμένη κατηγορία. Η γεωργική δραστηριότητα έχει τις ρίζες της στην παράδοση και αντιπροσωπεύει ένα υψηλό ποσοστό του εισοδήματος. Υψηλό ποσοστό της παραγωγής παραμένει στο νοικοκυριό.

3. Συμβατικοί επιχειρηματίες:

Σχετικά εύποροι, σχετικά ηλικιωμένοι και από παλιά ασχολούμενοι με τη γεωργία. Βασίζονται στην οικογενειακή εργασία. Έχουν πρόσβαση στις αγορές μέσω των συνεταιρισμών.

4. Εξειδικευμένοι επιχειρηματίες:

Η πλουσιότερη ομάδα, σχετικά μεγάλη ηλικιακά και εδραιωμένη στη γεωργία. Εκτεταμένη χρήση μισθωτής εργασίας. Έχουν πρόσβαση στις αγορές μέσω συνεταιρισμών, επενδύουν στην πιστοποίηση.

5. Πολυλειτουργικοί επιχειρηματίες:

Εύποροι, σχετικά νέοι στην ηλικία και νεοεισερχόμενοι στη γεωργία, με εκτεταμένη χρήση μισθωτής εργασίας και ποικιλία πελατών.

ΜΠΟΡΟΥΝ ΟΙ (ΜΓΕ) ΚΑΙ ΟΙ (ΜΕΤ) ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΩΝ ΠΑ ΝΑ ΣΥΜΒΑΛΟΥΝ ΣΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΙΤΣΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ;

Σύμφωνα με τα ευρήματα του προγράμματος SALSA, οι μΓΕ και οι μΕΤ **διαδραματίζουν βασικό ρόλο στην κάλυψη των κενών** που υπάρχουν στις βιομηχανικές αγροδιατροφικές αλυσίδες αναφορικά με τη χρήση γης, τις τοπικές ποικιλίες και τα τοπικά κανάλια αγοράς. Είναι σαφές ότι συμβάλλουν επίσης στην **άμβλυνση της φτώχειας στις αγροτικές περιοχές** (μέσω του εισοδήματος που εξασφαλίζουν στα μικρά αγροτικά νοικοκυριά), ενώ παράλληλα προσφέρουν περιβαλλοντικά και κοινωνικά οφέλη.

Οι μΓΕ συνεισφέρουν στις τρεις κύριες συνιστώσες της ΕΔΑ (που αναφέρθηκαν παραπάνω) ως εξής:

- Συμβάλλουν στην **περιφερειακή διαθεσιμότητα** τροφίμων. Αυτό ποικίλλει ανάλογα με την ενσωμάτωση του περιφερειακού αγροτοδιατροφικού συστήματος στο παγκόσμιο εμπόριο τροφίμων.
- Συμβάλλουν στην πρόσβαση των νοικοκυριών και των κοινοτήτων τους σε **φρέσκα θρεπτικά τρόφιμα**. Με αυτόν τον τρόπο, συμβάλλουν στη διασφάλιση των διατροφικών παραδόσεων, αναπαράγοντας έτσι έναν τοπικό κοινωνικό διατροφικό πρότυπο, μέσω του οποίου ενισχύεται η **σταθερότητα, η ποικιλομορφία και η ανθεκτικότητα** των αγροτοδιατροφικών συστημάτων.

Το πρόγραμμα SALSA εκτιμά ότι σχεδόν τα μισά (44%) από τα αγροτοδιατροφικά συστήματα που μελετήθηκαν - κυρίως στις περιοχές της Αφρικής, και της Νότιας και Ανατολικής Ευρώπης - η παραγωγή των μΓΕ **θα μπορούσε να καλύψει το 100% της περιφερειακής ζήτησης** τροφίμων και σε ορισμένες περιπτώσεις να δημιουργήσει πλεόνασμα.

Η τυπολογία των χρήσεων γης (με βάση τα στοιχεία της EUROSTAT) των Περιφερειών της Ευρώπης, σύμφωνα με τη σχετική σημασία της γεωργίας και την κατανομή των μΓΕ

Κυρίως γεωργικές περιοχές

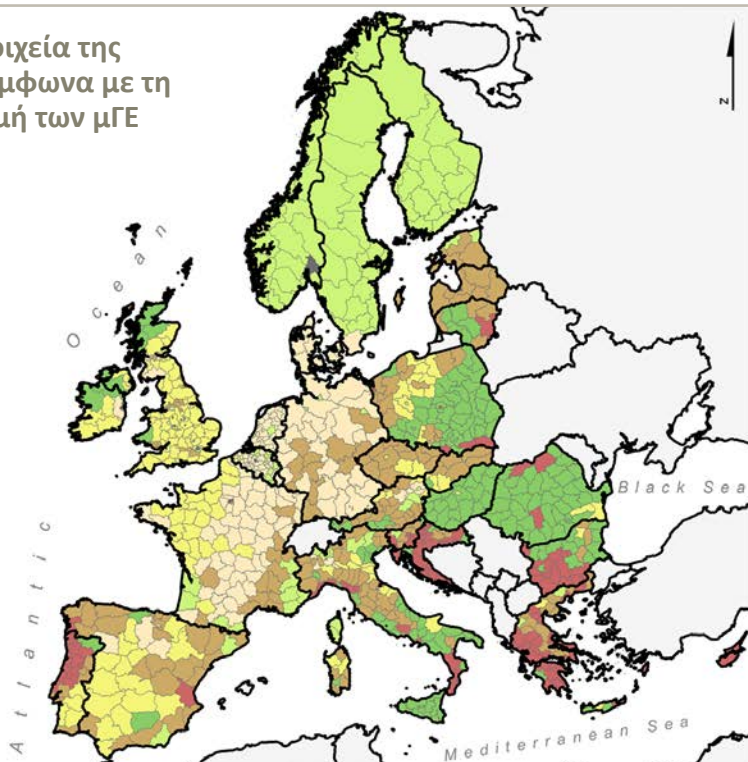
- 1. Μεγάλος αριθμός μΓΕ και με πολύ χαμηλό εισόδημα.
- 2. Περιοχές με χαμηλά ποσοστά μΓΕ, που είναι σχετικά μικρές και με μεσαίο εισόδημα.
- 3. Περιφέρειες με χαμηλά ποσοστά μΓΕ που είναι σχετικά μεγάλες και με υψηλό εισόδημα.

Περιφέρειες με ισορροπημένη κατανομή μεταξύ της γεωργίας και άλλων χρήσεων γης

- 4. Περιφέρειες με χαμηλό ποσοστό μΓΕ, που είναι σχετικά μικρές και με χαμηλό εισόδημα.

Περιοχές με χαμηλό ποσοστό γεωργικής έκτασης

- 5. Οι μΓΕ είναι σε πολλές σε αριθμό, με σχετικά μικρό μέγεθος και χαμηλό εισόδημα.
- 6. Οι μΓΕ κατέχουν μικρή έκταση της, είναι σχετικά μεγάλες και με μεσαίο εισόδημα.

© SALSIA

Η συνεισφορά των μΓΕ στην ΕΔΑ κάθε ΠΑ **εξαρτάται από τη φύση της διασύνδεσής τους με το περιφερειακό αγροδιατροφικό σύστημα**. Οι μΓΕ στις περιοχές της Αφρικής και της Ανατολικής Ευρώπης συμβάλλουν περισσότερο στην περιφερειακή διαθεσιμότητα τροφίμων μέσω της **αυτοκατανάλωσης και της διάθεσης των προϊόντων τους στις τοπικές αγορές** (επίσημες και ανεπίσημες). Στη Βόρεια και στη Νότια Ευρώπη, η συμβολή των μΓΕ περιορίζεται σημαντικά στο περιφερειακά παραγόμενο προϊόν, είτε λόγω του **μικρού τους αριθμού** (Βόρεια Ευρώπη) είτε λόγω της διάθεσης της **παραγωγής τους εκτός της ΠΑ** χωρίς να αυτοκαταναλώνουν μεγάλες ποσότητες (Νότια Ευρώπη).

Παρά τις θετικές αυτές εκτιμήσεις, η συνέχιση της συμβολής των μΓΕ στην περιφερειακή ΕΔΑ **δεν είναι εξασφαλισμένη**. Στις αγροτικές περιοχές της Νότιας και Ανατολικής Ευρώπης, για παράδειγμα, οι μΓΕ μειώθηκαν κατά 1,4 εκατομμύρια μεταξύ 2010-2016 και αυτή η τάση είναι πιθανό να συνεχιστεί παράλληλα με τον **συνεχιζόμενο κίνδυνο πληθυσμιακής συρρίκνωσης της υπαίθρου** σε πολλές χώρες.

ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΜΓΕ ΣΤΙΣ ΠΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ SALSIA;

Προκειμένου να αντιμετωπιστεί η μεγάλη ποικιλία των συνθηκών στις οποίες δραστηριοποιούνται οι μΓΕ στις ΠΑ που μελετήθηκαν, **το πρόγραμμα SALSIA δημιούργησε μια νέα τυπολογία μΓΕ για την Ευρώπη και την Αφρική**. Αυτή η τυπολογία, στηρίζεται σε τρία βασικά χαρακτηριστικά:

- 1) ο βαθμός προσανατολισμού στην αγορά
- 2) η χρήση της πιστοποίησης, και
- 3) ο βαθμός ένταξης στους συνεταιρισμούς.

Τα ανωτέρω χαρακτηριστικά μπορούν να **χρησιμοποιηθούν ως μεταβλητές για τη διαφοροποίηση** των μΓΕ και των νοικοκυριών που αγωνίζονται να επιβιώσουν και βρίσκονται κοντά στο επίπεδο φτώχειας, από εκείνες που είναι πλουσιότερες, εξειδικευμένες, οργανωμένες σε συνεταιρισμούς ή / και ενσωματωμένες στην αγορά με ποικίλους τρόπους.

Όταν η κύρια διασύνδεση των μΓΕ με την αγορά είναι **η απευθείας πώληση ή η αυτοκατανάλωση**, τότε το τοπικό περιφερειακό αγροδιατροφικό σύστημα είναι πιο πιθανό να είναι προσανατολισμένο προς τις τοπικές αγορές και άλλους τοπικούς προορισμούς. Όταν η πρώτη διασύνδεση που έχουν μΓΕ με την αγορά είναι **κατά κύριο λόγο οι συνεταιρισμοί ή οι μεταποιητές**, τότε τα τοπικά

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΦΥΛΟΥ

Τόσο στην Αφρική όσο και στην Ευρώπη, τις μΓΕ διαχειρίζονται συνήθως νοικοκυριά, που περιλαμβάνουν άνδρες και γυναίκες.

Οι ΓΕ με γυναίκες αρχηγούς είναι αρκετά κοινές σε ορισμένες περιοχές της Ευρώπης (π.χ. το 45% των ΓΕ της Λετονίας και περίπου το 30% των ΓΕ της Πολωνίας, της Πορτογαλίας και της Ιταλίας έχουν γυναίκες ως αρχηγούς). Οι ΓΕ που λειτουργούν με γυναίκες αρχηγούς είναι πολύ λιγότερες από εκείνες με άνδρες αρχηγούς στην Αφρική.

Οι ΓΕ με γυναίκες αρχηγούς είναι πιο πιθανό να βρίσκονται σε οριακές εκτάσεις και είναι πιο πιθανό να καλλιεργούν κυρίως για αυτοκατανάλωση, σε σχέση με τις αντίστοιχες με άνδρες αρχηγούς.

Στην Αφρική, οι γυναίκες που ηγούνται των ΓΕ τείνουν να είναι λιγότερο μορφωμένες από τους άνδρες. Εδώ οι ΓΕ που διοικούνται από γυναίκες χαρακτηρίζονται ως λιγότερο παραγωγικές από τις αντίστοιχες των ανδρών, λόγω της μικρότερης πρόσβασης σε εισροές, εξοπλισμό και εργασία.

Τι μπορούν να κάνουν οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής;

1. Να υποστηρίζουν τις γυναικείες οργανώσεις ή να ενθαρρύνουν την συμμετοχή των γυναικών σε ηγετικές θέσεις των υφιστάμενων γεωργικών οργανώσεων.
2. Να διευκολύνουν την πρόσβαση σε παραγωγικούς συντελεστές (κεφάλαιο και γη), τόσο για τους άνδρες, όσο και για τις γυναίκες.
3. Να αντιμετωπίζουν τα παραδοσιακά πολιτιστικά και νομικά εμπόδια, στη διαδοχή των ΓΕ από γυναίκες.
4. Να λαμβάνουν πρόνοια για τη φροντίδα των παιδιών ώστε οι γυναίκες να μπορούν να εργάζονται στις ΓΕ.
5. Να υποστηρίζουν πρωτοβουλίες άμεσης εμπορικής προώθησης και αύξησης της προστιθέμενης αξίας στις ΓΕ όπου οι γυναίκες εμπλέκονται περισσότερο και αναγνωρίζεται ότι συμβάλλουν θετικά στη λειτουργία τους, ιδίως στην Αφρική.
6. Να συγκεντρώνουν και να αναλύουν περισσότερα δεδομένα και κατά φύλο, ώστε να αναδειχτεί και να προβληθεί ο ρόλος των γυναικών στη γεωργία.

αγροδιατροφικά συστήματα τείνουν να είναι εξειδικευμένα και προσανατολισμένα στις εξαγωγές εντός ή εκτός της χώρας. Όσο πιο **εξειδικευμένο και εξαγωγικά προσανατολισμένο** είναι το αγροδιατροφικό σύστημα, τόσο λιγότερο σημαντική είναι η ιδιοπαραγωγή και η αυτοκατανάλωση τροφίμων.

ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΜΓΕ ΣΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΚΑΙ ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΠΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ SALSA;

Προκειμένου οι μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις να συνεχίσουν να συμβάλλουν στην κοινωνική πρόκληση της κάλυψης της αυξανόμενης ζήτησης για τρόφιμα, θα χρειαστούν ένα **«ευνοϊκό πλαίσιο λειτουργίας»** (πολιτικές και άλλους μηχανισμούς) που να ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες τους.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης των μΓΕ που πραγματοποιήθηκε στις 25 ευρωπαϊκές και 5 αφρικανικές ΠΑ του προγράμματος SALSA δείχνουν ότι ενώ υπάρχουν μακρο-περιφερειακές και περιφερειακές αποκλίσεις (οι οποίες και πρέπει να ληφθούν υπόψη), αναδύεται επίσης και **μια σειρά από ευρύτερες ανάγκες που σχετίζονται με το περιβάλλον ανάπτυξής τους.**

Προκειμένου να συνεχιστεί η παροχή υπηρεσιών ΕΔΑ και άλλων δημόσιων αγαθών, οι μικροί αγρότες πρέπει να έχουν στη διάθεσή τους **περισσότερες εναλλακτικές αγροδιατροφικές αλυσίδες υψηλότερης προστιθέμενης αξίας, οι οποίες να αφορούν άμεσα τους καταναλωτές.** Στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τη στήριξη της πολιτικής για τις βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού, τα προϊόντα για εξειδικευμένες αγορές (niche products), τις τοπικές ετικέτες προϊόντων, καθώς και άλλους τύπους εμπορικής σήμανσης. Στο Αφρικανικό πλαίσιο, απαιτείται επίσης στήριξη για **περισσότερο δομημένες αγροδιατροφικές αλυσίδες.**

Είναι ευρέως αποδεκτό ότι τα τελευταία χρόνια οι μΓΕ στην Ευρώπη έχουν **καταστεί πολύ μειονεκτικές**, λόγω της τάσης προς την ιδιωτικοποίηση των εθνικών / περιφερειακών γεωργικών συμβουλευτικών υπηρεσιών. Η έλλειψη συμβουλευτικών υπηρεσιών αποτελεί επίσης πρόβλημα σε πολλές περιοχές της Αφρικής. **Τα συστήματα παροχής συμβουλών σε ΓΕ που χρηματοδοτούνται από το δημόσιο** - μαζί με τους συναφείς μηχανισμούς **για τη διευκόλυνση της ανταλλαγής γνώσεων και την προώθηση της καινοτομίας** - είναι ουσιώδη για την εμπέδωση της ικανότητας των μΓΕ να ενισχύσουν την παραγωγικότητα και την κερδοφορία τους, να συνδέονται καλύτερα με τις αγορές και να προσαρμόζονται στις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής και άλλων εξωτερικών κινδύνων. Ένα βασικό στοιχείο της συμβουλευτικής υποστήριξης στο μέλλον για τις μΓΕ θα είναι αναπόφευκτα η αυξανόμενη διαθεσιμότητα **ψηφιακών εργαλείων**, αλλά πρέπει να δοθεί προσοχή στην **εξασφάλιση πρόσβασης και σε προσιτές τιμές** στους παραγωγούς μικρότερης κλίμακας.

Τέλος, όλα τα παραπάνω δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν χωρίς να **επιτρέψουν και να ενθαρρύνουν** τους μικροκαλλιεργητές **να παραμείνουν στις αγροτικές περιοχές**, συμπεριλαμβανομένης της αυξημένης πρόσβασης στη γη και των καινοτόμων κοινωνικών ρυθμίσεων για τους νεοεισερχομένους και τη νεολαία. Για τις περιοχές που απειλούνται με πληθυσμιακή συρρίκνωση, απαιτούνται στοχευμένες επενδύσεις στην οδοποιία, στις αγροτικές υπηρεσίες, στις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας και στις ψηφιακές υποδομές.

Η τεχνολογική και διαχειριστική κατάρτιση είναι επίσης βασική προϋπόθεση για να εξασφαλιστεί ότι οι μικροί αγρότες θα προσαρμοστούν και θα αναπτυχθούν στο **ταχέως μεταβαλλόμενο περιβάλλον** που θα δημιουργήσουν αναπόφευκτα οι κοινωνικές προκλήσεις των επόμενων 30-20 ετών.

ΠΩΣ ΜΠΟΡΕΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΝΑ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙ ΤΙΣ ΜΓΕ ΣΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΚΑΙ ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΠΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ SALSA;

Προκειμένου οι μΓΕ να ευημερήσουν και να συνδράμουν στην ΕΔΑ **πρέπει να ικανοποιούνται τρεις συνθήκες** – εκείνες που σχετίζονται με την **Υπαρξη**, την **Παραγωγή** και την **Εμπορία**. Οι ακόλουθες συστάσεις πολιτικής περιγράφουν τις σχετικές παρεμβάσεις πολιτικής για αυτές τις κατηγορίες ευνοϊκών συνθηκών.

Απαραίτητες προϋποθέσεις για την ύπαρξη και παραγωγή

Πρόσβαση στη γη

Βασική προϋπόθεση για τη διατήρηση και ενίσχυση της συμβολής των μΓΕ στην ΕΔΑ είναι **η βελτιωμένη πρόσβαση στη γη των νεοεισερχόμενων στη γεωργία και η δημιουργία ασφαλούς πλαισίου για την ιδιοκτησία και τη χρήση της γης**.

Οι εθνικές / περιφερειακές αρχές μπορούν να ρυθμίσουν και τα δύο ζητήματα με **παρεμβάσεις** στο νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τη γη, τη φορολογία, την κληρονομιά, και τον χωροταξικό σχεδιασμό. Επίσης, μπορούν να ενθαρρύνουν την **ανάπτυξη και την προώθηση καινοτόμων προσεγγίσεων** όπως:

- **τράπεζες γης** ειδικά για την παροχή γης στους νέοεισερχομένους, ως ενδιάμεσο βήμα στη βιώσιμη παραγωγή μικρής κλίμακας
- **συνεργασίες διαδοχής** που συνδέουν τους ηλικιωμένους αγρότες χωρίς διαδόχους με τους νεοεισερχομένους και
- μια σειρά άλλων **προγραμμάτων κινητικότητας της γης** που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση συγκεκριμένων παραγόντων που περιορίζουν την προσφορά γης προς πώληση ή ενοικίαση σε τοπικό / περιφερειακό επίπεδο.

Υπάρχουν πολλά επιτυχημένα παραδείγματα τέτοιων προγραμμάτων στην Ευρώπη και την Αφρική.

Πρόσβαση στη χρηματοδότηση

Η πρόσβαση στη χρηματοδότηση αποτελεί **διαχρονικό πρόβλημα για τους μικρούς παραγωγούς**, όμως υπάρχουν πολλά παραδείγματα καλά σχεδιασμένων χρηματοδοτικών εργαλείων - ειδικά για την προσέλκυση νέων γεωργών και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στις αγροτικές περιοχές. Ωστόσο, πρέπει να τονισθεί ότι συχνά τα κριτήρια για τη χρηματοδότηση αυτή είναι **απαιτητικά**. Προκειμένου να συμβάλουν στην αιεφόρο ΕΔΑ, οι μΓΕ πρέπει να είναι σε θέση να επιδείξουν τον προσανατολισμό τους στις αγορές, επιδόσεις που διασφαλίζουν τη βιωσιμότητά τους, καλές περιβαλλοντικές επιδόσεις - και, σε πολλές περιπτώσεις, την ικανότητα δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν **σημαντικά περιθώρια για την απλούστευση** των κριτηρίων επιλεξιμότητας και των διαδικασιών υποβολής των αιτήσεων, που είναι υπερβολικά γραφειοκρατικές και δημιουργούν **άσκοπα εμπόδια** στην απορρόφηση της διαθέσιμης χρηματοδότησης.

Η χρηματοδότηση για τις μΓΕ μπορεί επίσης να πραγματοποιηθεί σταδιακά και να έχει τη μορφή επιχορηγήσεων ή δανείων που η επιλεξιμότητά τους να συνδέεται με την **ανάπτυξη δεξιοτήτων**, όπως κατάρτιση στον επιχειρηματικό προγραμματισμό και τη διαχείριση.

© SALSA

Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή

Οι μΓΕ είναι **ιδιαίτερα ευάλωτες στην κλιματική αλλαγή** και χρειάζονται στοχευμένη στήριξη μέσω συμβούλων και **κατάλληλων πρωτοβουλιών ανταλλαγής γνώσεων** (π.χ. πρότυπα αγροκτήματα και διευκόλυνση της συναδελφικής γνώσης) σε τοπικό επίπεδο για την ανάπτυξη τόσο των απαραίτητων δεξιοτήτων και δυνατοτήτων, όσο και για την ανθεκτικότητα και την προσαρμογή στους κινδύνους και τις αρνητικές επιπτώσεις από την αλλαγή του κλίματος. Σε πολλές περιπτώσεις αυτό θα συνεπάγεται **μεγάλες αλλαγές στα υφιστάμενα παραγωγικά συστήματα**, που ξεκινούν από τη διαφοροποίηση της εναλλαγής καλλιεργειών μέχρι τη μετάβαση προς τη βιολογική γεωργία και τις άλλες μορφές αγροοικολογίας. Όλα αυτά μπορούν να διευκολυνθούν / επιταχυνθούν με καθιερωμένες πολιτικές παρεμβάσεις, όπως η πιστοποίηση.

Τα **σχέδια προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή** αποτελούν πολύ χρήσιμο εργαλείο σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο και πρέπει να περιλαμβάνουν πιο συγκεκριμένες δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου των μΓΕ στη μείωση της ευπάθειας ή και την αύξηση της ανθεκτικότητας των περιφερειακών αγροτοδιατροφικών συστημάτων.

Ενίσχυση της παραγωγικότητας (Αφρική)

Ειδικά στην Αφρική, υπάρχει επιτακτική ανάγκη για **αυξημένη παραγωγικότητα**. Οι μέθοδοι που μπορούν να εφαρμοστούν περιλαμβάνουν πρώιμες ποικιλίες, ανάπτυξη υποδομών που μπορούν να συμβάλουν στην επίτευξη μακροπρόθεσμα σταθερής παραγωγής για μΓΕ, πρόσβαση σε εισροές και αυστηρή νομοθεσία που να αφορά την πιστοποίηση των σπόρων, για την παραγωγή γνήσιων/πιστοποιημένων προϊόντων. Παρόλο που τα θέματα που σχετίζονται με την ανάπτυξη της αγοράς είναι σημαντικά, η επίλυση των προβλημάτων παραγωγικότητας σε επίπεδο γεωργικών εκμεταλλεύσεων θεωρείται σε πολλές περιοχές ως το πρώτο απαραίτητο βήμα προκειμένου να μπορέσουμε να επιτύχουμε αυτό το στόχο.

© FAO/Giulio Napolitano

Απαραίτητες Προϋποθέσεις Για Την Αγορά

Προϊόντα, Αγορές και Εμπορία

Οι μΓΕ και οι μΕΤ μπορούν να συμβάλουν στην περιφερειακή ΕΔΑ, μόνο εάν έχουν **αξιόπιστη και συνεχή πρόσβαση στις αγορές**. Συνιστάται στις εθνικές ή / και περιφερειακές αρχές να υιοθετήσουν μια **στρατηγική προσέγγιση** για να διευκολύνουν αυτό το στόχο.

Οι στρατηγικές τοπικών / περιφερειακών αγροτοδιατροφικών συστημάτων αποτελούν χρήσιμο εργαλείο πολιτικής, ιδίως όταν αναπτύσσονται μέσω **ουσιαστικών διαβουλεύσεων** με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς. Αυτό συνεπάγεται:

- **Τη συμπερίληψη όλων** των επιχειρηματικών μοντέλων, των δικτύων και των ρυθμίσεων διακυβέρνησης, που επιτρέπουν στις μΓΕ να βρουν την κατάλληλη θέση στα τοπικά αγροτοδιατροφικά συστήματα προϊόντων για εξειδικευμένες αγορές (niche products).
- Διερεύνηση μεθόδων υποστήριξης των παραδοσιακών αγορών, με **την υιοθέτηση πλέον καινοτόμων προσεγγίσεων**, όπως είναι τα ψηφιακά εικονικά δίκτυα τροφίμων, ή οι βραχείες εφοδιαστικές αλυσίδες.
- Διασφάλιση της **συμμετοχής των καταναλωτών**, ιδίως σε χώρες / περιοχές (κυρίως στην Ευρώπη) όπου υπάρχει **επίγνωση** του ρόλου των μΓΕ στην στήριξη της τοπικής κουζίνας, τη διατήρηση των παραδοσιακών ποικιλιών, τη μείωση της μεταφοράς τροφίμων ("μηδέν χιλιόμετρα") κ.ά. Όπου η συνειδητοποίηση των καταναλωτών σχετικά με αυτά τα ζητήματα είναι χαμηλή, τότε μπορεί να χρειαστούν **εκστρατείες ενημέρωσης / προώθησης**.

Τα ευρήματα του προγράμματος SALSA δείχνουν ότι η **συνεργασία** (με την ευρύτερη έννοια της λέξης) αποτελεί βασική συνιστώσα του μέλλοντος τόσο των μΓΕ όσο και των συναφών μΕΤ.

Η συνεργασία μπορεί να πραγματοποιηθεί με τη μορφή συνεταιρισμών, αλλά και ομάδων παραγωγών, ενώσεων, ομοσπονδιών, με πλατφόρμες κοινής πώλησης, δικτύων ανταλλαγής εμπειριών και γνώσης, καθώς και μέσω πολύ-συμμετοχικών προγραμμάτων. Η υποστήριξη του δημοσίου πρέπει να επικεντρωθεί στην **προώθηση νέων και καινοτόμων μοντέλων συνεργασίας**. Στις αφρικανικές ΠΑ που μελέτησε το πρόγραμμα SALSA, υπάρχει η ανάγκη για νέες προσεγγίσεις στη ρύθμιση της επιρροής των μεσαζόντων στην αλυσίδα αξίας.

© SALSA

Μία από τις σημαντικότερες προτεραιότητες των μΓΕ προκειμένου να βελτιώσουν τη μελλοντική τους βιωσιμότητα είναι η **ενίσχυση των αγροτικών εισοδημάτων με την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των γεωργικών προϊόντων**. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι μΓΕ μπορούν να επιτύχουν την καθετοποίηση της παραγωγής μέσω της ανάπτυξης της επεξεργασίας, της μεταποίησης, της διανομής ή της άμεσης πώλησης εντός της εκμετάλλευσης, ώστε να γίνουν μΕΤ. Σε άλλες περιπτώσεις, η συνεργασία ανεξάρτητων μΓΕ και μΕΤ θα ήταν ένας τρόπος δημιουργίας συνεργειών.

Σε όλες τις περιπτώσεις υπάρχει επείγουσα ανάγκη για **ειδικά ρυθμιστικά πρότυπα υγιεινής** για τις μΓΕ και μΕΤ, τόσο για τις αφρικανικές όσο και για τις ευρωπαϊκές περιφέρειες.

Στις περισσότερες ευρωπαϊκές ΠΑ, το μέλλον των μΓΕ και των μΕΤ θεωρείται, από τους συμμετέχοντες του προγράμματος SALSA, ως συνδεδεμένο με την ανάκαμψη των παραδοσιακών τοπικών προϊόντων διατροφής και καλλιεργητικών πρακτικών, που θα βασίζεται στη γνώση και τις νέες τεχνολογικές εξελίξεις. Αυτή η εκ νέου αξιοποίηση των παραδόσεων αποτελεί σημαντική συμβολή των μΓΕ και των μΕΤ στη διατήρηση της περιφερειακής ταυτότητας και του περιβάλλοντος και μπορεί να υποστηριχθεί από **καλύτερα τοπικά εμπορικά σήματα μικρών γεωργών** και από την **απλούστευση και προώθηση των Προγραμμάτων Ποιότητας της ΕΕ**.

Εγκαρσιος στοχος

Ανταλλαγή γνώσεων και υποστήριξη της καινοτομίας

Προκειμένου να υποστηριχθούν οι μΓΕ και να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητά τους σε μια ολοένα και πιο περίπλοκη και απαιτητική αγορά και περιβάλλον, απαιτείται να έχουν **μεγαλύτερη πρόσβαση στην πληροφόρηση και στην κατάρτιση**, καθώς και την **υποστήριξη όλων των μορφών καινοτομίας**. Αυτό σημαίνει ισχυρότερα και πιο ολοκληρωμένα συστήματα ανταλλαγής γνώσεων και υποστήριξης της καινοτομίας, με αυξημένο αριθμό καλά εκπαιδευμένων συμβούλων / διευθυντικών στελεχών· εγκαταστάσεις εκπαίδευσης και κατάρτισης για τους μικροκαλλιεργητές· διευκόλυνση της συναδελφικής γνώσης· δικτύωση για ανταλλαγή γνώσεων, ανάπτυξη κατάλληλων γεωργικών προγραμμάτων έρευνας για το μέγεθος των ΓΕ κ.ά.

Οι μικροί γεωργοί είναι διατεθειμένοι όσο και οι υπόλοιποι, να **μάθουν νέες τεχνολογίες και τεχνικές** που τους βοηθούν να ανταποκριθούν στην αυξανόμενη μεταβλητότητα των αγοραίων τιμών της ή των καιρικών συνθηκών. Υπάρχει ανάγκη ανάπτυξης **δεξιοτήτων**, όπως η ηγετική ικανότητα, η διαχειριστική επάρκεια, οι ψηφιακές δεξιότητες, κ.ά., μεταξύ των νέων και των ηλικιωμένων γεωργών, που λειτουργούν μεμονωμένα ή συλλογικά. Μεγάλο μέρος αυτής της ανταλλαγής γνώσεων θα μπορούσε να διευκολυνθεί μέσω της **δικτύωσης των ηλικιωμένων και των νέων** γεωργών, ιδίως σε εκείνες τις αγροτικές περιοχές με μεγαλύτερο αριθμό νεοεισερχομένων, όπως στις χώρες της Νότιας και Βόρειας Ευρώπης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην Ευρώπη οι σημαντικότερες αλλαγές, που απαιτούνται για τη διευκόλυνση της ανάπτυξης των μΓΕ, **προσαρμόζουν τους σχετικούς Κανονισμούς και τα μέτρα άμεσης στήριξης που παρέχονται μέσω της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής της ΕΕ**, στις ιδιαίτερες ανάγκες των μΓΕ. Οι συστάσεις που προέκυψαν από τη διαβούλευση με τους ενδιαφερόμενους φορείς στις αφρικανικές ΠΑ που μελετήθηκαν, σχετίζονται περισσότερο με τη **μεγαλύτερη προσοχή στη διαδικασία εφαρμογής παρά στη χάραξη πολιτικής**.

Στην Ευρώπη και την Αφρική είναι σημαντικό **να ολοκληρωθεί ο διάλογος για τη χάραξη πολιτικής**, με τη δέσμευση να **αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα των κανονιστικών, οικονομικών και συμβουλευτικών πολιτικών**, που αποσκοπούν στη διατήρηση και ενίσχυση της συμβολής των μΓΕ στην ΕΔΑ. Μόνο μέσω της αξιολόγησης των επιπτώσεων της εφαρμοζόμενης πολιτικής μπορεί να προκύψουν **συγκεκριμένα και ουσιαστικά συμπεράσματα** για τη διαμόρφωση των μελλοντικών πολιτικών.

Στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, τα μέτρα συνεργασίας εξακολουθούν να αποτελούν τη σημαντικότερη μορφή άμεσης στήριξης για τις μΓΕ, τόσο μέσω μέτρων για τις βραχείες εφοδιαστικές αλυσίδες, όσο και μέσω ευρύτερων ευκαιριών συνεργασίας που παρέχονται από προγράμματα ανάπτυξης υπό την καθοδήγηση της τοπικής κοινότητας. Τα προγράμματα αυτά θα πρέπει να επικεντρώσουν το ενδιαφέρον τους στον ρόλο των καταναλωτών και να επιδιώκουν να εισέλθουν οι μΓΕ στις παραδοσιακές αγορές εξειδικευμένων προϊόντων. Άλλα σημαντικά μέτρα είναι εκείνα για τους νέους αγρότες (τα οποία πρέπει να επεκταθούν για την υποστήριξη των νεοεισερχομένων) και η καλύτερη εφαρμογή των σχεδίων προσαρμογής για την αλλαγή του κλίματος σε περιφερειακό και υποπεριφερειακό επίπεδο προς όφελος των μΓΕ.

ΕΕ - ΑΦΡΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Τα μελλοντικά ερευνητικά έργα που θα χρηματοδοτηθούν από το πρόγραμμα Horizon Europe πρέπει να περιλαμβάνουν μια πιο ισορροπημένη εκπροσώπηση των εταίρων της ΕΕ και της Αφρικής, την ανάπτυξη προγραμμάτων γλωσσικής ή περιφερειακής συνεργασίας (πορτογαλικές χώρες ή μεσογειακά προγράμματα) και να προσφέρουν μεγαλύτερη ευελιξία όσον αφορά τους όρους των συμφωνιών επιχορήγησης.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι τόσο το ευρωπαϊκό όσο και το αφρικανικό πλαίσιο αντιμετωπίζουν προκλήσεις για την ανάπτυξη αποτελεσματικών μηχανισμών επιδοτήσεων για τις μΓΕ, καθώς και για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής σε ξηρές περιοχές, οι μηχανισμοί ΕΕ-Αφρικής και τα προγράμματα συνεργασίας θα μπορούσαν να συμβάλουν στον εμπλουτισμό των εμπειριών σε αυτά τα θέματα.

Ο διάλογος ΕΕ-Αφρικής θα μπορούσε επίσης να εμπλουτιστεί σε μεγάλο βαθμό με την ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα της αξιολόγησης των επιπτώσεων πολιτικής.

© SALSA

Μείνε συνδεδεμένος

www.salsa.uevora.pt/en/

www.fao.org/in-action/small-farms-businesses-sustainable-food-nutrition

[@SalsaH2020](https://twitter.com/SalsaH2020) Ακολουθήστε μας!

Επαφές: Teresa Pinto-Correia, Universidade de Évora, Portugal mtpc@uevora.pt

Τελική διάσκεψη SALSA ➔ κατά τη 14η διάσκεψη IFSA 2020
Évora, Πορτογαλία

